

Vækstkrise med beskæftigelsesfest – noget går ikke op

AF CHEFØKONOM STEEN BOCIAN, CAND. POLIT.

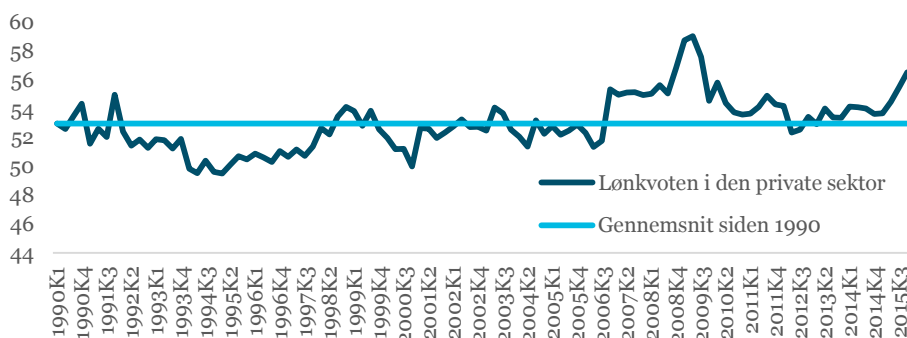
RESUMÉ

Dansk økonomi har længe været i vækstmæssig krise. Trods den nærmest ikke-eksisterende vækst er beskæftigelsen steget siden 2013 – og det samme gælder reallønsvæksten. Det er på mange måder en usædvanlig udvikling, det føles nærmest som en konsekvensløs krise. Men som Storm P skal have sagt ”intet kommer af ingenting – undtagen lommeuld”; der er konsekvenser af udviklingen – og fortsætter tendensen kan den få betydelige konsekvenser. For lønkvoten i den private sektor, det vil sige den del af virksomhedernes værditilvækst, som går til aflønning af medarbejderne, er steget betydeligt over det seneste år, og ligger nu meget højt. Dermed er aflønningen af andre produktionsfaktorer sat under pres, hvilket rammer investeringerne – men derudover giver det også en forhøjet risiko for, at flere virksomheder går konkurs, når indtjeningen ikke følger med omkostningerne. Enten skal virksomhedernes indtjening op gennem vækst eller højere salgspriser – ellers må beskæftigelsesudviklingen og/eller lønudviklingen stoppe op eller måske skal decideres vendes. I den nuværende situation risikerer mange virksomheder, at de får spændt buen for hårdt. Det høje niveau for lønkvoten bevirker med andre ord, at der er grænser for, hvor længe den nuværende tendens kan fortsætte – vi skal ikke ønske beskæftigelses- og/eller reallønsvækst med mindre, at vi får vækst i vores økonomi.

Lønkvoten i den private sektor er steget til et niveau der indikerer at balancen mellem indtjening og omkostninger er under pres

Figur 1

Lønkvoten er steget og er høj i den private sektor

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger,

Note: Lønkvoten er den andel af den private sektors BFI, som går til aflønning af ansatte

Ingen vækst – men mange nye job

Det har knebet gevaldigt med væksten i dansk økonomi over de seneste år. I 2015 steg BNP i faste priser med 1,2 procent, hvilket var på niveau med væksten året før – og går vi tilbage til 2013, så var væksten faktisk negativ. Trods den lave vækst, så er beskæftigelsen steget ganske pænt i samme periode. I 2013 steg beskæftigelsen med 0,1%, i 2014 var beskæftigelsesfremgangen på 0,8% og seneste steg beskæftigelsen med 1,1% i 2015. Målt i antal personer, så er beskæftigelsen steget med 75.600 personer fra 4. kvartal 2012, hvor beskæftigelsen bundede, til 4. kvartal sidste år. Normalt ville man sige, at BNP-væksten skulle op over 1,5 % for at kunne drive beskæftigelsen op, men det har altså ikke været tilfældet denne gang.

Beskæftigelsesfremgang
trods meget lav BNP vækst

Umiddelbart kan det synes gunstigt, at den lave vækst ikke har forhindret stigende beskæftigelse – men bagsiden af medaljen er, at vi har haft en meget lav produktivitetsvækst. Derudover kan man også spørge sig selv, om virksomhederne har råd til det. Hvis virksomhederne har ansat medarbejderne i håb om en vækst, der aldrig kom, så kan det betyde, at der er tale om en stakket frist. Det kan enten betyde, at beskæftigelsesvæksten enten stopper eller måske endda vendes til tilbagegang – for nogle virksomheder kan en for høj udgiftsvækst endda have endnu mere drastiske konsekvenser, hvis indtjeningen ikke følger med. Udgifterne drives til og med ikke kun op af, at der bliver ansat flere. Samtidig så stiger medarbejdernes løn mere end salgspriserne. Lønomkostningerne stiger i øjeblikket med 2,2% om året, mens prisstigningerne i økonomien er meget mindre. Det giver en flot reallønsvækst – men det betyder altså også, at virksomhedernes indtjening klemmes. En del af denne effekt kompenseres af de lave renter og energipriser – men udviklingen kan ikke fortsætte.

Vi risikerer at udviklingen
skal vendes på hovedet

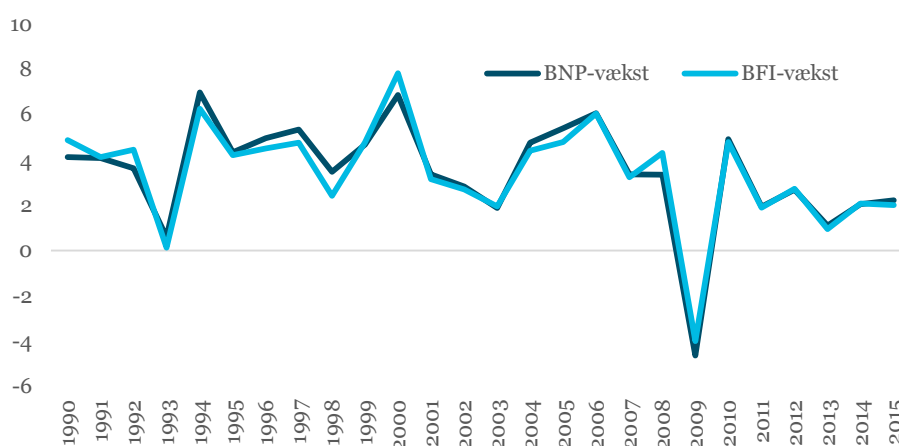
I denne analyse kigger vi på lønomkostningerne i forhold til virksomhedernes indtjening. Bruttofaktorindkomsten (BFI) udtrykker den samlede værditilvækst ekskl. indirekte skatter og subsidier. BFI er dermed den del af værditilvæksten, som tilfalder produktionsfaktorerne. På godt dansk er BFI den kage, som skal deles mellem dem, der bidrager til at frembringe kagen – produktionsfaktorerne. Produktionsfaktorerne er arbejdskraft, fysisk kapital (maskiner, jord mv) og finansiel kapital. Forskellen mellem BFI og BNP er, at alle produktionsskatter (netto for subsidier) indgår i BNP, mens BFI er eksklusive produktionsskatter – hvorved BFI er et mere relevant begreb i denne sammenhæng. Når vi har at gøre med indkomst, så bør den måles i løbende priser – hvis virksomhederne kan sælge deres produkter dyrere, så kan det også give dem mulighed for at ansætte flere medarbejdere og/eller give dem mere løn. I de seneste par år er BFI i løbende priser steget med i størrelsesordenen 2 procent om året – det er lavt i forhold til den historiske vækst. Ser vi siden 1990, så har den gennemsnitlige årlige BFI vækst været på 3,4 procent – BFI væksten er i øvrigt stort set sammenfaldende med BNP væksten, da produktionsskatterne ikke ændres så voldsomt fra år til år, jf. figur 2.

BFI i løbende priser er
bedste mål for
værdiskabelsen
virksomhederne

Kigger vi på aflønningen af medarbejderne, så er den over de seneste år steget mere end BFI. Aflønningen af ansatte steg således med 3,4 procent i 2015 og 2,7 % i 2014.

Figur 2

Lav nominel vækst i BFI og BNP

Kilde: Danmarks Statistik

Nu er BFI svær at opgøre i den offentlige sektor, og derfor giver det bedre mening, at fokusere på den private sektor alene. I figur 1 på forsiden er udviklingen i lønsummen sat i forhold til udviklingen i BFI i den private sektor. Som det ses af figuren, så er lønkvoten steget ganske markant over de seneste kvartaler, og niveauet for lønkvoten er nu på niveau med, hvad vi så, da det danske arbejdsmarked senest overophedede. Der er således ingen tvivl om, at kombinationen af stigende beskæftigelse, tiltagende lønvækst, ekstremt lav inflation og lav vækst i økonomien har konsekvenser. Indikatorerne for 1. kvartal 2016 tyder endda på, at udviklingen fortsætter i år.

Lønkvoten i den private sektor er steget og er høj

Når lønkvoten er høj, så er aflønningen af andre produktionsfaktorer naturligvis relativt mindre – om den er for lav, kan man ikke umiddelbart konkludere ud fra figur 1, men man kan frygte, at nogle virksomheder har ladet omkostningerne stige mere end indtjeningen har kunnet retfærdiggøre, hvilket enten kan føre til, at omkostningerne skal reduceres, eller at virksomhederne i yderste konsekvens må dreje nøglen om. At lønkvoten nu ligger så meget højere end det historiske gennemsnit indikerer, at der er tale om en ubalanceret udvikling.

Ubalanceret udvikling

Lønkvoten har aldrig været højere i byggeriet

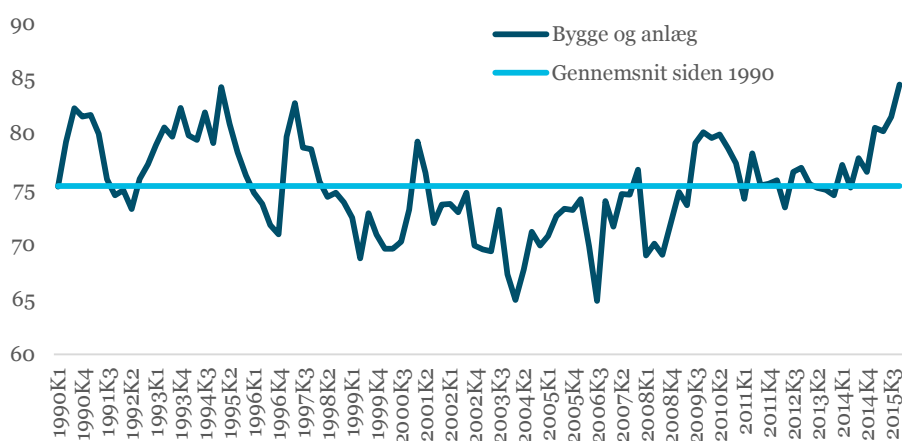
Selvom lønkvoten i den private sektor er steget ganske markant – så er det værd at understrege, at det bestemt ikke er i alle sektorer, at lønkvoten er steget. I det følgende kigger vi nærmere på udviklingen på sektorer.

Byggeriet er én af de sektorer, hvor beskæftigelsen har været pænt stigende siden 2013, samtidig har lønvæksten også være tiltagende. Ifølge Nationalregnskabet var der 172.000 beskæftigede i byggeriet i 4. kvartal sidste år. Det er lidt mere end gennemsnittet i perioden siden 1990. Målt siden bunden er beskæftigelsen steget med 12.000 personer svarende til 7,4 procent. Målt i antal timer, så er arbejdsindsatsen steget med 10,3 procent. I perioden siden midten af 2012, hvor antallet af arbejdede timer i byggeriet bundede, er lønsummen steget med 15,6 procent. BFI er ikke steget tilsvarende, BFI er i samme periode kun steget med 4,7 procent og resultatet har da også været, at lønkvoten er nået op på det højeste niveau nogensinde, nemlig på 84,4 procent, jf. figur 3. Opgørelsen af bruttofaktorindkomsten i byggeriet er usikker, og man kan måske godt få en fornemmelse af, at den aktuelt set er undervurderet, men figur 3 er altså vores bedste viden på området, og det indikerer, at der enten skal ske noget med indtjeningen, ellers må vi forvente, at beskæftigelsesudviklingen vil blive vendt på hovedet. Det er i hvert fald usædvanligt, at lønkvoten ligger så højt. Der er stort set ikke ”plads” til at aflønne andre produktionsfaktorer.

Lønkvoten har aldrig været højere i byggeriet – det kan ikke fortsætte

Figur 3

Byggeriets lønkvote er rekordhøj

Kilde: Danmarks Statistik

Note: Lønkvoten er defineret som lønsummen divideret med BFI i løbende priser i sektoren

Byggeriet er ekstrem, hvad angår udviklingen i lønkvoten, men byggeriet står bestemt ikke alene med en lønkvote, som er stigende, og som ligger betydeligt højere end det historiske gennemsnit.

Lønkvoten er også stigende og høj inden for service og handel

Kigger vi på to af de store servicesektorer, ”handel og transport” samt erhvervsservice, så er lønkvoten også i begge de to sektorer meget høj – og særligt inden for ”handel og transport” er lønkvoten også stigende. Der synes at være en opadgående trend i lønkvoten i erhvervsservice over tid. Det gør det sværere at konkludere, hvor lønkvoten ”normalt” bør ligge, men målt i forhold til gennemsnittet siden 1990, så ligger lønkvoten også højt i erhvervsservice.

Hvis vi starter med at kigge på udviklingen i handel og transport, så er beskæftigelsen her steget med 29.600 personer (4,3 procent) siden midten af 2010 (det skal bemærkes, at beskæftigelsesfremgangen alene er sket inden for engroshandel og transport – ikke detailhandel). Det arbejdede antal timer er steget med 7 procent. Da de nominelle lønninger samtidig er steget, så er lønsummen steget med 14 procent, hvilket er betydeligt mere end væksten i BFI i løbende priser, som i samme periode kun er steget med 9%. Dermed er lønkvoten altså steget betydeligt jf. figur 4.

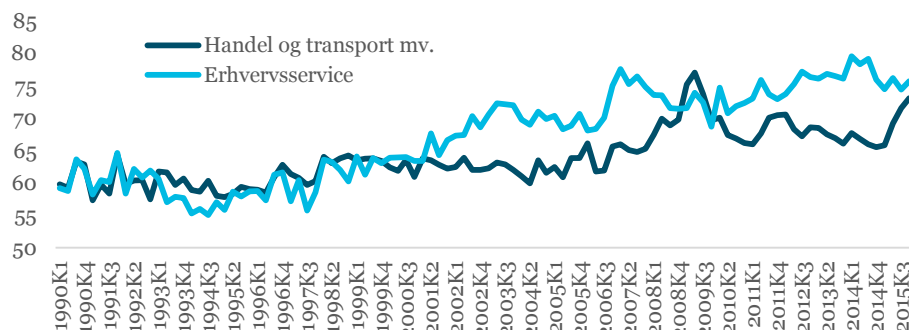
Kigger vi på erhvervsservice, så er beskæftigelsen her steget med 42.800 personer siden bunden i 2. kvartal 2010. Flere ansatte og højere løn har øget lønsummen med 28%. I samme periode er BFI steget med 26%, så også her er lønkvote er steget – men stigningen i lønkvoten har ikke været voldsom. Når det er sagt, så er niveauet for lønkvote højt i et historisk perspektiv, så fremtidig vækst i lønsummen forudsætter at indtjeningen, dvs. BFI, følger med.

Handel og transport har også en kraftigt stigende lønkvote

Lønkvoten ligger højt i erhvervsservice

Figur 4

Høj og stigende lønkvote i store dele af servicesektoren

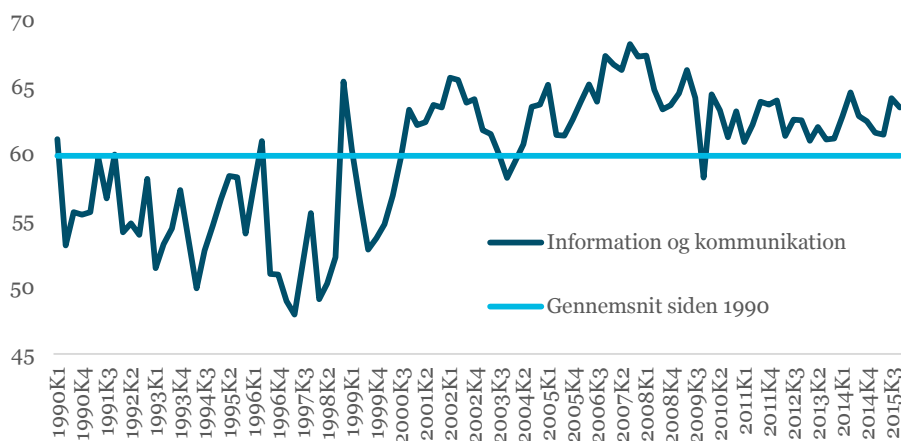
Kilde: Danmarks Statistik

I servicesektoren er der dog også sektorer, som ikke er udfordret af en høj og stigende lønkvote. Det gælder information og kommunikation. Der var i 4. kvartal sidste år 103.800 ansatte inden for information og kommunikation. Det var 7.600 flere end i 2. kvartal 2013, timetallet er i den periode steget med 6,2 procent. Lønsummen er steget noget mere – nemlig med 13%, men det er ikke så forskelligt fra udviklingen i BFI. Lønkvoten har således været stort set uændret over de seneste år. Der er med andre ord ikke tale om en ubalance i den del af økonomien, jf. figur 5.

Stabil lønkvote i information og kommunikation

Figur 5

Lønkvoten er stabil i information og kommunikationsbranchen

Kilde: Danmarks Statistik

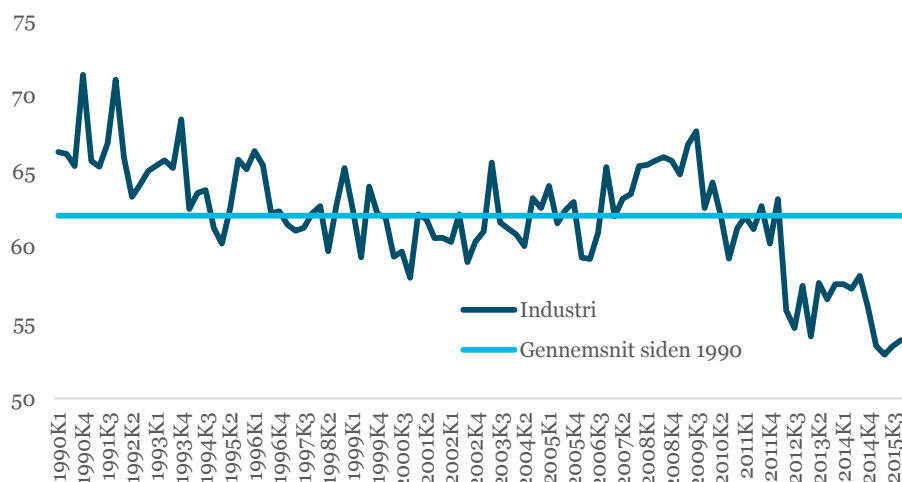
Industriens lønkvote er faldende

Hvor byggeriet og servicesektoren har udfordringer, så er der også dele af den private sektor, hvor lønkvoten ikke er høj og stigende. I industrien er lønkvoten faldet over de seneste år – hvis man ser bort fra en lille stigning mod slutningen af 2015. Danske industrivirksomheder har øget antallet af ansatte med 7.100 personer – og lønsummen er steget med 9 procent - siden at beskæftigelsen i industrien bundede i 4. kvartal 2013. Men da BFI i samme periode er steget med 17%, så har resultatet været en faldende lønkvote, jf. figur 6.

Faldende lønkvote i industrien

At lønkvoten er faldet i industrien gør ikke nødvendigvis, at industrivirksomhederne har råd og plads til at ansætte flere medarbejdere eller aflønne dem bedre. Den faldende lønkvote skyldes nemlig brancheforskydninger inden for industrien, og kigger man på data på et mere detaljeret niveau, så er der ikke tale om en faldende lønkvote, jf. DI 2015.

Figur 6

Lønkvoten er faldende i industrien

Kilde: Danmarks Statistik, NKBP10.

Opsummering

Udviklingen på tværs af sektorer er som nævnt uensartet – men generelt er lønkvoten både stigende og høj, og de seneste to års udvikling, hvor stigende beskæftigelse og tiltagende lønvækst har været kombineret med ekstremt lav vækst i virksomhedernes indtjening kan derfor ikke fortsætte. Vi skal derfor have fokus drejet væk fra, at det altid er godt med stigende beskæftigelse og realløn til også at have fokus på, hvorvidt udviklingen er holdbar. Som det er blevet belyst i ovenstående, så er der allerede på nuværende tidspunkt udfordringer i både byggeriet og dele af servicesektoren. Fremtidig beskæftigelses- og lønvækst forudsætter simpelthen, at der kommer gang i væksten. Uden vækst så er kagen den størrelse, som kagen er, og så kan vi hver især ikke få større stykker – det gælder også fordelingen mellem lønindkomst og restindkomst.

En uholdbar udvikling er ikke til gavn for nogen

▼ OM DENNE UDGAVE

"Vækstkrise med beskæftigelsesfest – noget går ikke op" er 10'ne nummer af Dansk Erhvervs Perspektiv i 2016. Redaktionen er afsluttet den 4. maj 2016.

▼ OM DANSK ERHVERVS PERSPEKTIV

Dansk Erhvervs Perspektiv udkommer ca. 25 gange årligt og henvender sig til beslutningstagere og meningsdannere på alle niveauer. Ambitionen er at udgøre et kvalificeret og anvendeligt beslutningsgrundlag i forhold til væsentlige, aktuelle udfordringer på alle områder, som har betydning for dansk erhvervsliv og den samfundsøkonomiske udvikling. Det er tilladt at citere fra Dansk Erhvervs Perspektiv med tydelig henvisning til Dansk Erhverv.

▼ ISSN-NR.: 1904-7894

Dansk Erhvervs Perspektiv indgår i det nationale center for registrering af danske periodika, ISSN Danmark, med titlen "Dansk Erhvervs perspektiv: Analyse, økonomi og baggrund (online)"

▼ KVALITETSSIKRING

Troværdigheden af tal og analyser fra Dansk Erhverv er afgørende. Dansk Erhverv gennemfører egne spørgeskemaundersøgelser i overensstemmelse med de internationalt anerkendte guidelines i ICC/ESOMAR, og alle analyser og beregninger gennemgår en kvalitetssikring.

Denne analyse er offentlig tilgængelig via Dansk Erhvervs hjemmeside. Skulle der beklageligvis og trods grundig kvalitetssikring forefindes fejl i analysen, vil disse blive rettet hurtigst muligt og den rettede version lagt på nettet.

▼ KONTAKT

Henvendelser angående analysens konklusioner kan ske til Cheføkonom Steen Bocian på sbo@danskerhverv.dk eller tlf. 3374 6601.

▼ REDAKTION

Underdirektør Geert Laier Christensen (ansv.), cand. scient. pol.; cheføkonom Steen Bocian, cand. polit.; skattepolitisk chef Jacob Ravn, cand. jur.; chefkonsulent Malthe Mikkel Munkøe, cand. scient. pol., MA; politisk konsulent Morten Jarlbæk Pedersen, cand. scient. pol, ph.d.-stip.; økonom Jens Uhrskov Hjarsbech, cand. polit.; direktionssekretær Lotte Holmstrup

▼ NOTER